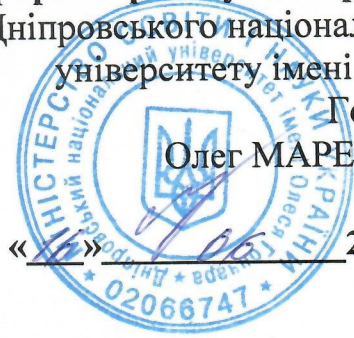

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи
Дніпровського національного
університету імені Олеся
Гончара
Олег МАРЕНКОВ
«12» _____ 2025 р.

ВИСНОВОК

Про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Демченка Святослава Володимировича «Інститут представництва в
адміністративному судочинстві України та закордонних держав» представленої
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

ВИТЯГ

з протоколу № 08 міжкафедрального семінару
юридичного факультету Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара від 12 червня 2025 року

ГОЛОВА: д-р. юрид. наук, проф. **Т. В. Корнякова** (12.00.08 – кримінальне право і процес)

СЕКРЕТАР: канд. юрид. наук, доц., доц. кафедри цивільного, трудового та господарського права **О.А. Грабильнікова** (12.00.07 – адміністративне право і процес)

Присутні: д-р юрид. наук, проф. **О.Л. Соколенко** (12.00.07 – адміністративне право і процес); д-р. юрид. наук, проф. **Н.С. Юзікова** (12.00.08 – кримінальне право і процес); д-р юрид. наук, проф. **О.В. Сачко** (12.00.09 – кримінальне право і процес); канд. юрид. наук, доц. **О. П. Литвин** (12.00.07 – адміністративне право і процес); д-р. юрид. наук, доц. **Є. А. Кобрусєва** (12.00.07 – адміністративне право і процес); канд. юрид. наук, доц. **О. В. Лахова** (12.00.08 – кримінальне право і процес); д-р юрид. наук, проф. **К. В. Бережна** (12.00.07 – адміністративне право і процес); канд. юрид. наук, доц. **Л. М. Мудриєвська** (12.00.01 – теорія держави і права); д-р. істор. наук, проф. **В. М. Калашніков** (12.00.01 – теорія держави і права); канд. юрид. наук, доц. **Заворотченко Т.М.** (12.00.02 – конституційне право, муніципальне право); канд. юрид. наук, проф. **І. Г. Алексєєнко** (12.00.01 – теорія держави і права); д-р. юрид. наук, проф. **І. В. Патерило** (12.00.07 – адміністративне право і процес), д-р. юрид. наук, проф. **О.В. Марченко** (12.00.07 – адміністративне

право і процес), д-р. юрид. наук, доц. **Капітаненко Н.П.** (12.00.07 – адміністративне право і процес)

Відсутні: д-р. юрид. наук, старш. наук. співроб. НПЦ НАН України і МОН України **Є. А. Булат** (12.00.03 – цивільне право і процес)

Запрошені: Демченко С.В. (здобувач).

Порядок денний: розгляд і обговорення дисертаційної роботи Демченка Святослава Володимировича представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Тема дисертації: «Інститут представництва в адміністративному судочинстві України та закордонних держав», затверджена вченою радою Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, науковим керівником призначено к.ю.н., доц. Литвин О.П. (протокол № 4 від 19.11.2020 р.)

Підготовка здобувача третього рівня вищої освіти здійснюється за акредитованою освітньо-науковою програмою «Право» зі спеціальності 081 Право (Сертифікат про акредитацію освітньої програми 8127, дійсний до 01.07.2029 р.).

СЛУХАЛИ:

Обговорення дисертації аспіранта 4 року навчання Демченка Святослава Володимировича на тему: «Інститут представництва в адміністративному судочинстві України та закордонних держав», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Перевірку на плагіат здійснювала комісія у складі: канд. юрид. наук, доц., доц. кафедри цивільного, трудового та господарського права **Грабильнікова О.А.**; доктор філософії у галузі права, доцент кафедри адміністративного і кримінального права **Дриголь О.О.**; канд. юрид. наук, доц, доц. кафедри адміністративного і кримінального права **Лахова О.В.**

За результатами перевірки дисертаційної роботи на плагіат програмою «Strike Plagiarism» зроблено висновок: дисертаційна робота Демченка С.В. має високий рівень унікальності (88,49 %) і може бути допущена до захисту.

Роботу було розглянуто трьома фаховими експертами - д-р. юрид. наук, проф., професор кафедри адміністративного і кримінального права, декан юридичного факультету **О.Л. Соколенко**; д-р. юрид. наук, проф, завідувачка кафедри європейського та міжнародного права **К.В. Бережна**; д-р. юрид. наук, проф., професор кафедри адміністративного і кримінального права **О.В. Сачко**.

Робота виконана на 201 сторінці і містить такі складові частини: анотація, зміст, вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури, додатки.

Слово надається аспіранту Демченку С.В. Будь ласка, регламент виступу – 20 хвилин.

Аспірант Демченко С.В.:

Шановна голово, шановні члени міжкафедрального семінару, шановні присутні!

Тема моєї дисертації: «Інститут представництва в адміністративному судочинстві України та закордонних держав».

Актуальність теми дисертації. Адміністративний процес, як і законодавство в цілому, постійно знаходиться в процесі реформування, що в свою чергу створює відповідні колізії та прогалини, які не були прораховані своєчасно (до внесення відповідних змін), зокрема, це стосується інституту представництва, який в умовах повномасштабної війни, зустрічається із додатковими викликами, такими як обмеження доступу людини до правової допомоги, ускладнена комунікація із клієнтом тощо.

За таких умов представництво забезпечує додаткові можливості для реалізації учасниками правовідносин своїх прав і обов'язків, їх захисту, особливо, якщо такими учасниками виступають юридичні особи. Сучасний розвиток правовідносин вже не допускає повноцінне функціонування юридичних осіб без професіонального представництва.

Так, з однієї сторони, з моменту набрання чинності Закону України від 02 червня 2016 року «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» в Україні введена так звана «адвокатська монополія», яка докорінним чином змінила юридичний ринок, а з іншої сторони наша держава вимушена перебувати в складних умовах воєнного стану, несприятливих для розвитку громадянського суспільства.

Вважаємо, що інститут процесуального представництва як вид правничої допомоги може слугувати «лакмусовим папірцем» незалежної судової системи, оскільки виступає гарантом здійснення правосуддя та відіграє визначальну роль у забезпеченні належних умов проживання людини у суспільстві. Доступність та якість забезпечення осіб правничою допомогою є визначальною рисою доступності правосуддя у правовій державі.

За таких обставин виникла необхідність у проведенні комплексного доктринального дослідження процесуального представництва у адміністративному судочинстві.

В основу дослідження покладено наукові здобутки таких науковців як В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, О.М. Величко, Т.Б. Вільчик, І. П. Голосніченко, Т. О. Гуржій, М.В. Джафарова, С. В. Ківалов, І. Б. Коліушко, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіда, Є. В. Курінний, В. К. Матвійчук, Р. С. Мельник, В. Г. Перепелюк, О. П. Рябченко, О.Д. Святоцький, А. О. Селіванов, М.І. Смоковича, Л.В. Тацій, Г. П. Тимченко, Т.А. Остапенко та інших.

Наявні в літературі дослідження інституту представництва через міжгалузевий характер інституту, відносно нетривалий період дії «адвокатської монополії», мають фрагментарний та епізодичний характер, оскільки вони

здійснювалися в рамках наукових робіт, які мали інший предмет та інші завдання. Окреслена тема також актуалізується тим, що процес формування адвокатської монополії, на нашу думку, не завершено.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 366-р, Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджені Указом Президента України від 30 вересня 2020 р. № 722/2019, Концепції Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2024 р. № 320-р.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є вирішення наукового завдання щодо розробки теоретичних, правових та праксеологічних засад процесуального представництва в адміністративному судочинстві України з урахуванням досвіду провідних закордонних держав.

Досягнення поставленої мети зумовило постановку та вирішення таких завдань:

- проведення системного аналізу історичних етапів становлення та розвитку інституту представництва в Україні та світі;
- внесення пропозиції щодо формулювання дефініції, ознак представництва, його поділу на види;
- здійснення аналітичного огляду законодавчого закріплення та стану наукового дослідження інституту представництва в Україні та іноземних державах;
- дослідження впливу на ринок юридичних послуг України та з'ясування проблемних питань впровадження монополії адвокатів на судове представництва,
- з'ясувати стан нормативного регулювання застосування інформаційних технологій, в тому числі штучного інтелекту, у діяльності адвокатів, які здійснюють процесуальне представництво на професійній основі.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають із забезпечення реалізації процесуального представництва в адміністративному судочинстві України.

Предметом дослідження є процесуальне представництво в адміністративному судочинстві України.

Методи дослідження обрано з урахуванням поставлених у роботі мети і завдань, специфіки об'єкта і предмета дослідження.

Досліджуючи генезу інституту представництва у світі та особливостей його розвитку на теренах України, в розрізі історичного аналізу правових досягнень різних віків, було застосовано *історико-правовий метод*.

Для вивчення співвідношення понять, що характеризують процесуальне представництво (за законом та договором), адвокатуру, штучного інтелекту – використано *діалектичний метод*.

При означенні напрямів до подальшого реформування чинного вітчизняного законодавства використано *компаративний (синхронічний) метод* наукового дослідження, за допомоги якого враховувався досвід правових систем різних держав (більшою мірою країн Європейського Союзу).

Теоретичною основою дисертації, враховуючи багатогранність її теми, стали праці вітчизняних і зарубіжних науковців у сфері судового процесу України, адвокатури, а також у галузі теорії держави і права, конституційного, кримінального, господарського, адміністративного процесуального права та інших галузей в аспекті теми дисертаційного дослідження.

Нормативну базу дослідження становлять законодавство України, в тому числі, але не виключно Конституція України, Кодекс адміністративного судочинства України, інші законодавчі акти України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, зарубіжне законодавство.

Емпіричною основою дослідження є: аналітичні узагальнення та статистичні дані Ради адвокатських асоціацій та правових товариств Європи (ССВЕ); Міжнародної асоціації юристів (ІВА); Міжнародної комісії юристів (ІСІ); НААУ, а також результати опитування 100 респондентів, які мають юридичну освіту, в тому числі викладачів навчальних закладів, адвокатів, арбітражних керуючих. Дисертантом також використовувалися й офіційно опубліковані матеріали судової практики, зокрема Верховного Суду, рішення, висновки та ухвали Конституційного Суду України, а також практика Європейського Суду з прав людини.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що воно є одним із перших після запровадження «адвокатської монополії» комплексних доктринальних досліджень інституту процесуального представництва в адміністративному судочинстві України. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, нових у концептуальному плані й актуальних для юридичної науки та практики, а саме:

1. За допомоги історичного методу досліджено динаміку розвитку інституту представництва, виокремлено ключові чинники, які спричинили розвиток представництва за законом та договором;
2. Запропоновано розглядати адвокатуру як публічно-правове професійне об'єднання юристів, діяльність якого спрямована на забезпечення здійснення реального та повноцінного захисту прав і законних інтересів осіб шляхом надання кваліфікованої правничої допомоги;
3. Удосконалено класифікацію процесуального представництва, запропонувавши поділ представників за законом на:
 - Державні посадові особи, уповноважені на здійснення представництва за посадою
 - особи, які здійснюють представництво юридичних осіб у зв'язку із отриманням спеціального статусу
 - Громадські організації споживачів (об'єднань споживачів);
4. Сформульовано підхід до визнання ліквідатора юридичної особи банкрута саме як особи, якій законом надано право звертатися до суду

в інтересах інших осіб, що потребує відповідного відображення в чинному законодавстві.

5. Запропоновано законодавчо уточнити поняття «самопредставництво» для юридичних осіб приватного сектору, обмеживши його сферу застосування;
6. Поглиблено аналіз законодавчих ініціатив, спрямованих на удосконалення статусу адвоката в адміністративному судочинстві;
7. Проведено системний аналіз зарубіжного досвіду (США, Велика Британія, Німеччина, Франція) побудови інституту професійного представництва з метою адаптації найкращих практик до правової системи України.
8. Обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні та детальної регламентації правового статусу адвоката у медіації;
9. Здійснено теоретичне обґрунтування можливості інтеграції новітніх цифрових інструментів (AI, EyeWitness to Atrocities) у діяльність представників, зокрема адвокатів, в умовах воєнного стану;
10. Досліджено нормативний підхід Європейського Союзу до регулювання штучного інтелекту (Regulation (EU) 2024/1689) та окреслено проблемні питання використання штучного інтелекту у юридичній практиці, запропоновано підхід до його використання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що їх можна використати у:

У нормотворчій діяльності — під час розробки та внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закону України «Про безоплатну правову допомогу» щодо:

- уточнення терміна «самопредставництво»;
- розмежування підстав та форм законного представництва;
- закріплення особливостей представництва арбітражних керуючих;
- запровадження обов'язкового елементу перевірки адвокатського ордера на етапі підтвердження повноважень.

2. У правозастосовній практиці — для суддів, адвокатів, прокурорів, представників сторін під час:

- тлумачення меж повноважень представника;
- визнання допустимості або неприпустимості дій самопредставника;
- оцінки доказів, зібраних із застосуванням цифрових технологій.

3. У професійній підготовці юристів — як навчальний матеріал для викладання курсів з адміністративного процесу, адвокатської діяльності, порівняльного судочинства.

4. У діяльності органів адвокатського самоврядування — для вдосконалення порядку кваліфікаційного оцінювання адвокатів, запровадження сучасних етичних стандартів представництва в цифровому середовищі.

5. У подальших наукових дослідженнях — як теоретична і методологічна база для дослідження інституту представництва у сфері господарського, цивільного та адміністративного процесів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем самостійно і є особистим дослідженням, а отримані результати містять наукову новизну. При виконанні роботи використовувались наукові праці, посібники, посилання на які зазначено за текстом.

Апробація матеріалів дисертації. Основні наукові положення та висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на кафедрі адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, а також у наукових публікаціях у вітчизняних та іноземних фахових юридичних виданнях за авторства дисертанта.

Основні теоретичні положення й результати дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, в тому числі на: XIII Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених, Щорічному Всеукраїнському науково-практичному юридичному форумі (Дніпро, 18 травня 2023 р.), Щорічній Всеукраїнській науково-практичній конференції (м. Дніпро 23 листопада 2023 р.) на тему: «Забезпечення принципів поваги, захисту та реалізації прав дитини у цифровому середовищі».

Публікації. Положення дисертації відображено в 14 наукових публікаціях, із них три – у виданнях, які входять до переліку наукових фахових видань України, дві у зарубіжних фахових виданнях (Чеська Республіка, Федеративна Республіка Німеччина), дев'ять – у тезах доповідей на науково-практичних заходах.

Дякую за увагу!

Завершивши доповідь, здобувач відповів на запитання учасників міжкафедрального наукового семінару.

ЗАПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ

д.ю.н., проф. Юзікова Н.С.:

Святослав Володимирович, що собою являє інститут представництва в адміністративному судочинстві та які теоретико-методологічні підходи використано у дисертації для його дослідження?

Демченко С.В.:

Інститут представництва в адміністративному судочинстві розуміється як сукупність правових норм і правовідносин, які забезпечують можливість участі сторін у процесі через уповноважених осіб та гарантують захист їхніх прав і законних інтересів. Представництво виступає одним із найважливіших механізмів реального здійснення прав і виконання обов'язків суб'єктами права. Для комплексного аналізу цього багатогранного явища в дисертації застосовано розгорнуту теоретико-методологічну базу. Зокрема, використано історико-

правовий метод – для простеження еволюції інституту представництва від зародження до сучасності, *діалектичний метод* – для аналізу сутності і співвідношення ключових понять (наприклад, співвідношення представництва за законом і за договором, ролі інституту адвокатури, штучного інтелекту тощо), а також *порівняльно-правовий метод* – для врахування досвіду інших держав та визначення напрямів удосконалення національного законодавства. Поєднання цих наукових підходів дозволило всебічно розкрити природу та закономірності розвитку інституту представництва, забезпечивши наукову об'єктивність отриманих висновків.

канд. юрид. наук, доц. Грабильнікова О.А.:

Як історично розвивався інститут представництва в Україні та за кордоном, і які ключові етапи та чинники його становлення встановлено у дисертаційному дослідженні?

Демченко С.В.:

Дисертаційне дослідження показує, що інститут представництва пройшов складний історичний шлях розвитку – від античності до сучасності. Витоки цього інституту простежуються з часів Давньої Греції та Риму, де виникла потреба в судовому представництві осіб, які не могли самостійно захищати себе через вади здоров'я чи статус. Ця потреба зумовила появу законного (обов'язкового) представництва, тоді як договірне (добровільне) представництво виникло як логічний наслідок розвитку юридичних і економічних відносин. Попри різноманітність ранніх форм представництва (логографи, синегори, параклети у Греції; покровителі, юрисконсульти у Римі), їхнє функціональне призначення зводилося до тлумачення правових норм і виступів в судах від імені довіритель. У наступні епохи ключовими віхами стали формування професійної адвокатури (зокрема, на основі Литовського Статуту та магдебурзького права), а також утвердження права на захист як фундаментального права людини. Вплив на розвиток інституту представництва мали такі чинники, як Велика хартія вольностей 1215 р., ідеї Великої французької революції 1789–1799 рр. та Декларації прав людини і громадянина 1789 р., що заклали підвалини концепції права на правничу допомогу. У радянський період адвокатура інституційно існувала, проте була позбавлена незалежності від державної влади. Загальний висновок полягає в тому, що розвиток інституту представництва корелює зі ускладненням соціально-економічних відносин: хоча основні види представництва – за законом і за договором – у своїй сутності залишилися незмінними, світові тенденції гуманізації права та пріоритету прав людини істотно вплинули на його сучасну еволюцію.

канд. юрид. наук, доц. Лахова О.В.:

Яку роль відіграє інститут адвокатури у системі представництва в адміністративному судочинстві України та які принципи й функції цього інституту визначені у дисертації?

Демченко С.В.:

У дисертації адвокатура розглядається як публічно-правове професійне об'єднання юристів, діяльність якого спрямована на забезпечення реального й повноцінного захисту прав та законних інтересів осіб шляхом надання кваліфікованої правничої допомоги. Наголошується, що адвокатура не є державним органом чи частиною владної системи – це незалежна самоврядна інституція громадянського суспільства, покликана гарантувати кожній особі право на професійну правову допомогу та справедливий судовий розгляд. Фундаментальними принципами діяльності адвокатури є верховенство права, незалежність від державного впливу, дотримання адвокатської етики і конфіденційності (адвокатської таємниці), а також самоврядування професії – усе це забезпечує високий стандарт професійного представництва та захисту прав людини в суді. Після конституційних змін 2016 року, якими в Україні запроваджено так звану «адвокатську монополію» на представництво в судах, роль адвокатури в адміністративному судочинстві істотно зросла. Нині у переважній більшості адміністративних справ інтереси сторін можуть представляти лише адвокати (за незначними винятками, встановленими законом), що підвищує професійний рівень юридичної допомоги і слугує додатковою гарантією справедливого правосуддя. Таким чином, через інститут адвокатури реалізується призначення представництва – забезпечення кваліфікованої правничої допомоги для ефективного захисту прав та законних інтересів у публічно-правових спорах.

д-р. юрид. наук, проф. Марченко О.В.: Як у дисертації охарактеризовано правовий статус представника в адміністративному судочинстві, і в чому полягає визначена автором «дихотомія процесуального представництва»?

Демченко С.В.:

Представник у адміністративному процесі є самостійним учасником судового провадження зі спеціальним правовим статусом – комплексом процесуальних прав, обов'язків та відповідальністю, визначених законом. Він виконує роль посередника між приватною особою і державним органом у адміністративному спорі, фактично забезпечуючи реалізацію людиною свого права на справедливий суд та ефективний захист. Дисертація акцентує увагу на існуванні дихотомії у процесуальному представництві, тобто поділі його на два

основних види – **представництво за законом і представництво за договором**. Такий поділ обумовлений двоєдиною роллю держави у сфері захисту прав: з одного боку, соціальна функція держави вимагає забезпечити захист прав осіб, які не можуть самотійно брати участь у судовому захисті (малолітні, недієздатні, тяжко хворі тощо), через уповноважених органів чи осіб – саме так виникає явище законного представництва. З іншого боку, ускладнення правових відносин і спеціалізація правничої діяльності зумовлюють потребу в участі у суді висококваліфікованого юриста – так виникає договірне представництво, коли сторони добровільно залучають професійного адвоката для ведення справи у суді. Автор підкреслює, що без існування незалежного від держави інституту професійного представництва неможливо повною мірою гарантувати громадянину право на суд, особливо коли його опонентом виступає орган влади. Окрім того, правовий статус представника не тотожний статусу довірителя (клієнта): обсяг процесуальних прав представника визначений окремо і не співпадає повністю з правами сторони, а сам представник несе особливі види юридичної відповідальності за неналежне здійснення представницьких повноважень. Такий підхід забезпечує баланс між необхідністю допомоги незахищеним особам і вимогами професіоналізму при здійсненні представництва.

д-р юрид. наук, проф. Патерило І.В.: Що показав проведений у дисертації порівняльний аналіз інституту представництва в адміністративному судочинстві зарубіжних країн, та як отримані результати можуть бути використані для удосконалення української моделі?

Демченко С.В.:

Порівняльно-правовий аналіз, здійснений у дисертації, засвідчив, що у світі існують різні моделі представництва в адміністративному судочинстві. Україна загалом розвиває свій інститут представництва під впливом європейської континентальної традиції: публічно-правові спори розглядаються окремою системою адміністративних судів, як це прийнято в романо-германській правовій сім'ї. Водночас вивчення досвіду низки зарубіжних держав (країн ЄС, а також США, Канади, Китаю, Японії) виявило наявність різноманітних підходів до участі представників. Існують системи, де запроваджено обов'язкове професійне представництво (монополія адвокатів на представництво в судах), а поруч із ними – країни із “змішаними” моделями, які допускають участь у процесі не лише адвокатів, але й інших уповноважених осіб (наприклад, представників за довіреністю без статусу адвоката). Отже, універсального підходу не існує. Утім, у дисертації обґрунтовано, що діяльність представників в адміністративному процесі повинна ґрунтуватися на спільних

міжнародних стандартах та процесуальних гарантіях. Зокрема, пропонується орієнтувати розвиток українського інституту представництва на засади, закріплені в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (особливо щодо права на справедливий суд), Загальному кодексі правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, а також на відповідні рекомендації Ради Європи. Адаптація найкращих зарубіжних практик з урахуванням цих вимог дозволить підвищити якість і ефективність представництва в адміністративних судах та забезпечити відповідність національної моделі сучасним міжнародним стандартам правосуддя.

канд. юрид. наук, доц. Л.М. Мудриєвська: Які основні практичні пропозиції щодо розвитку інституту представництва в адміністративному судочинстві сформульовано у дисертації (зокрема стосовно медіації та використання цифрових технологій)?

Демченко С.В.:

Чіткіше визначення меж самопредставництва. Запропоновано законодавчо уточнити поняття «самопредставництво» для приватних юридичних осіб, звуживши сферу його застосування. Чинна норма, яка дозволяє керівникам чи іншим працівникам підприємства представляти юридичну особу в суді, розглядається автором як спосіб обійти вимоги «адвокатської монополії», що суперечить сутності представництва як делегованого професіоналам інституту. Пропонується залишити право на самопредставництво лише за органами державної влади, натомість приватні підприємства повинні здійснювати представництво своїх інтересів у судах виключно через професійних адвокатів.

Обов'язкове страхування відповідальності адвокатів. Обґрунтовано доцільність запровадження в Україні обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів. У більшості європейських країн така страховка є нормою, тоді як в українському законодавстві вона поки відсутня, що не дозволяє повною мірою відшкодувати шкоду клієнту в разі помилки представника-адвоката. Введення обов'язкового страхування підвищить рівень відповідальності представників та довіру клієнтів, гарантувавши компенсування можливих збитків через професійну помилку.

Роль адвоката в медіації. З огляду на зростання значення медіації як альтернативного способу вирішення адміністративних спорів, у дисертації запропоновано нормативно закріпити участь адвоката як професійного представника сторін у процедурах медіації. Чітке визначення функцій адвоката-представника на етапах примирення (від правового консультування та підготовки сторін – до документального оформлення мирової угоди) посилить

правовий захист учасників медіації та сприятиме формуванню в Україні культури досудового врегулювання конфліктів на засадах взаємної згоди сторін.

Цифровізація представницької діяльності. Інтеграція сучасних цифрових технологій у діяльність представників розглядається як необхідна умова підвищення ефективності та якості правничої допомоги. Воєнний стан в Україні підтвердив актуальність широкого використання інструментів електронного правосуддя: електронних кабінетів, систем цифрового документообігу, відеоконференцз'язку (Zoom, Skype тощо) та навіть правничих чат-ботів для первинних консультацій. Водночас відзначено і низку пов'язаних проблем – зокрема, зниження рівня інформаційної безпеки, ризики розголошення адвокатської таємниці, недосконалість технічної інфраструктури та правового регулювання дистанційної взаємодії. У роботі наголошується на потребі вдосконалення нормативної бази та матеріально-технічної інфраструктури для впровадження цифрових інструментів у представництво, що дозволить максимально використати їх переваги (оперативність, доступність) без шкоди для конфіденційності та якості правової допомоги.

ВИСТУП НАУКОВОГО КЕРІВНИКА:

Добрий день, шановні члени семінару, шановні присутні!

Мій офіційний відгук з оцінкою роботи аспіранта 4 року навчання Демченка Святослава Володимировича подано до відділу аспірантури та головуючому на засіданні сьогоднішнього міжкафедрального наукового семінару.

Демченко Святослав Володимирович з 2020 року по 2025 рік (з перервою на академічну відпустку) навчається в аспірантурі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара з метою здобуття наукового ступеню «доктор філософії». До вступу в аспірантуру Демченко С.В. у 2015 році закінчив Харківський національний університет імені Ярослава Мудрого, і здобув ступінь магістра. Починаючи з 1 курсу аспірантури Святослав проявляв науковий інтерес до самостійного проведення досліджень, публікував наукові статті, приймав участь на наукових форумах.

Індивідуальний план наукової роботи аспірантом Демченко С.В. виконаний своєчасно у повному обсязі. При цьому, ним виконано всі види робіт, пов'язані з проведенням дисертаційного дослідження та оформлення його результатів. При проходженні в аспірантурі викладацької практики аспірант проявив свої педагогічні таланти та схильність до практичної наукової діяльності.

Обрана тема дисертації є надзвичайно актуальною з огляду на сучасні умови розвитку правової системи України та потреби практики. Інститут

представництва в адміністративному судочинстві відіграє ключову роль у забезпеченні реалізації та захисту прав і інтересів громадян у спорах з органами влади. Ефективне представництво сторін є запорукою доступності правосуддя та дотримання принципу змагальності, особливо коли йдеться про захист прав пересічних громадян у відносинах з публічною адміністрацією. В умовах реформування судової системи України значення інституту представництва лише зростає, адже від його належного функціонування залежить рівень довіри до суду та якість правосуддя.

Необхідно підкреслити, що актуальність роботи зумовлена перебігом **сучасної судової реформи** та реформою інституту правничої допомоги. Починаючи з конституційних змін 2016 року та нової редакції процесуальних кодексів 2017 року, законодавець запровадив так звану «адвокатську монополію» – ексклюзивне право адвокатів на представництво в суді. Прийняття Закону України № 1401-VIII від 02.06.2016 р. («Щодо правосуддя») та Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 р. спричинило суттєву зміну ролі адвокатури, перетворивши процесуальне представництво фактично на професійно здійснювану діяльність. Це підвищує вимоги до якості правничої допомоги та актуалізує наукові дослідження, присвячені представництву у суді.

Водночас навіть після законодавчих новацій залишаються невирішені питання. Зокрема, у чинному законодавстві відсутнє **чітке визначення поняття процесуального представництва**, що створює прогалини у правозастосуванні. Науковці звертають увагу, що закон не містить належної дефініції терміну «представництво», через що його зміст доводиться тлумачити на підставі загальної лексики чи доктринальних підходів. Це породжує теоретичні дискусії і практичні труднощі щодо обсягу повноважень представників, порядку їх підтвердження тощо. Отже, назріла потреба у комплексному дослідженні правової природи й особливостей інституту представництва.

Слід також зазначити, що хоча окремі аспекти представництва в адміністративному процесі раніше вже вивчалися рядом учених, більшість таких досліджень носили фрагментарний характер. В літературі висвітлювалися окремі питання (процесуальний статус представника, участь адвоката, представництво юридичних осіб тощо), однак цілісного порівняльного аналізу в українському адміністративному судочинстві не було здійснено. Таким чином, комплексна наукова робота Святослава Демченка покликана заповнити наявні прогалини, систематизувати знання про інститут представництва та виробити пропозиції для його вдосконалення. Актуальність теми підсилюється євроінтеграційними процесами: Україна прагне імплементувати європейські

правові стандарти, тож дослідження представництва з урахуванням зарубіжного досвіду є вельми своєчасним і затребуваним для науки і практики.

- **Наукова новизна та цінність дисертації**

Дисертаційна робота містить значну наукову новизну і робить вагомий внесок у теорію адміністративного процесу та практику його застосування. Насамперед варто відзначити, що ця праця є одним з перших в Україні комплексних порівняльних досліджень інституту представництва в адміністративному судочинстві. Автор не лише всебічно проаналізував національне законодавство і доктрину, але й здійснив ґрунтовний компаративний аналіз досвіду зарубіжних держав. **Вперше** в українській науці адміністративного права настільки детально розглянуто розвиток інституту представництва в історичній ретроспективі, виокремлено етапи його становлення та фактори, що впливали на формування сучасної моделі представництва. Це дозволило здобувачеві глибше розкрити правову природу представництва, показати його еволюцію та особливості в адміністративному судочинстві.

Наукова новизна дисертації проявляється у низці **оригінальних результатів та пропозицій**. Зокрема, автор удосконалив наукові підходи до класифікації видів процесуального представництва. Запропоновано нову класифікацію представників за законом – залежно від правового статусу та підстав їх участі (посадові особи, уповноважені представляти органи чи інтереси за посадою; особи, що набули спеціального статусу для представництва юридичних осіб; представництво об'єднань споживачів). Такий підхід дає змогу чіткіше визначити різновиди законного представництва та їх особливості. Окрім того, сформульовано новий погляд на роль *арбітражного керуючого* (ліквідатора у процедурі банкрутства) – обґрунтовано, що його слід визнавати особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, тобто одним із різновидів законного представника, що потребує відповідного відображення в законодавстві.

Важливим науковим здобутком є пропозиції щодо уточнення правових дефініцій. Здобувач **запропонував законодавчо уточнити поняття “самопредставництво”** для юридичних осіб приватного сектору, обмеживши сферу його застосування. Це нововведення реагує на проблему, коли керівники чи інші особи від імені організацій фактично здійснюють самопредставництво без адвоката – автор пропонує чіткі критерії та межі такого самопредставництва, щоб уникнути зловживань і забезпечити належний рівень фахової правничої допомоги. Також поглиблено аналіз сучасних законодавчих ініціатив щодо посилення статусу адвоката в адміністративному процесі, зокрема стосовно розширення його прав та гарантій.

Теоретична цінність роботи полягає в тому, що результати дисертації розвивають наукову теорію адміністративного процесуального права. Автором сформульовано оригінальні наукові положення, які уточнюють зміст і структуру інституту представництва, визначають його місце в системі адміністративного судочинства. Здобуті висновки та узагальнення заповнюють прогалини в доктрині, пропонують нові понятійні підходи (як-от наведене вище визначення категорій представників, нове бачення адвокатури як суб'єкта публічно-правового представництва тощо). Ці результати є значущими для подальших наукових досліджень у галузі права, адже створюють концептуальну базу для вивчення представництва не лише в адміністративному, а й у суміжних видах судочинства (цивільному, господарському тощо).

Практична цінність дисертації також є дуже високою. Робота містить конкретні рекомендації для вдосконалення законодавства та практики, про які детальніше скажемо нижче. Вже зараз наголошу, що запропоновані зміни до законодавства щодо представництва можуть суттєво підвищити ефективність судового процесу та якість правової допомоги громадянам. Напрацьовані в дисертації матеріали можуть бути використані у правотворчій діяльності – зокрема при підготовці змін до Кодексу адміністративного судочинства, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закону «Про безоплатну правову допомогу» тощо. Окрім цього, результати дослідження матимуть користь для правозастосування: судді та адвокати отримують чіткіші орієнтири щодо меж повноважень представників, допустимості дій самопредставників, оцінки доказів, зібраних із застосуванням сучасних цифрових технологій тощо. Таким чином, поєднання теоретичної новизни та прикладної значущості робить цю дисертацію цінною як для розвитку юридичної науки, так і для практики правозастосування.

- **Основні результати дослідження**

Дисертація Святослава Демченка характеризується чіткою логічною структурою і змістовним наповненням; у ній послідовно розкрито всі аспекти заявленої теми. Хотів би висвітлити **основні результати**, отримані здобувачем у ході дослідження:

- **Розкрито правову природу інституту представництва в адміністративному судочинстві.** Автор дав чітке визначення представництва як особливого виду процесуальних правовідносин, у яких одна особа (представник), діючи в межах наданих повноважень, здійснює від імені іншої особи юридично значущі дії з метою захисту її прав та законних інтересів. Проаналізовано історичні передумови формування цього інституту в Україні, показано еволюцію від дореволюційного

періоду, радянських часів і до сьогодення. Здобувач підкреслює, що розвиток представництва відбувався нерівномірно, стрибкоподібно, під впливом суспільно-політичних подій, а отже кожен етап залишив свої особливості у правовому регулюванні. Такий історико-правовий аналіз дозволив глибоко зрозуміти сутність представництва і визначити, які риси є сталими, а які потребують модернізації відповідно до сучасних вимог.

- **Проаналізовано процесуальний статус представника у адміністративному процесі.** Дисертант детально розглянув права, обов'язки та відповідальність представників сторін (в тому числі адвокатів, законних представників неповнолітніх, представників органів влади та інших суб'єктів). Особливу увагу приділено проблематиці реалізації *адвокатського монополію* та виключенням з неї. В роботі відзначено, що попри наявність значної нормативної регламентації статусу представника, відсутність легального визначення цього статусу спричиняє різночитання на практиці. Автор систематизував норми Кодексу адміністративного судочинства України щодо оформлення повноважень представників, участі представника в доказуванні, меж відповідальності за процесуальні порушення. На основі цього аналізу виявлено низку проблем, серед яких: недостатня визначеність поняття "самопредставництво" юридичних осіб; нечіткість в розмежуванні випадків обов'язкової участі адвоката і можливості представництва іншими особами; відсутність спеціальних норм про представництво окремих категорій (наприклад, банкрутство, виборчі спори тощо). За кожним із виявлених проблемних питань дисертант запропонував обґрунтовані шляхи їх вирішення.
- **Вивчено зарубіжний досвід організації інституту представництва в адміністративній юстиції.** У дослідженні проведено системний порівняльний аналіз правових підходів до представництва у таких країнах, як **США, Велика Британія, Німеччина, Франція**. Здобувач проаналізував, як побудована система професійного представництва за кордоном, зокрема вимоги до представників, межі їхніх повноважень, наявність інституту обов'язкових адвокатів у адміністративних справах, участь не-адвокатів (наприклад, штатних юристів органів або громадських організацій) тощо. Такий порівняльний зріз дозволив окреслити **найкращі практики**, які могли б бути корисними для України. Зокрема, у дисертації звернуто увагу на досвід Німеччини щодо обов'язкового професійного представництва в судах вищих інстанцій, на британську модель розмежування ролей соліситорів і баристерів, на

американський підхід до представництва інтересів уряду та громадських інтересів. Узагальнення цього досвіду стало підґрунтям для формулювання пропозицій з удосконалення вітчизняного законодавства.

- **Розроблено рекомендації щодо реформування українського законодавства у сфері представництва в адміністративному судочинстві.** Дисертант чітко окреслив, які зміни до нормативно-правових актів варто внести, щоб усунути виявлені недоліки та врахувати найкращі зарубіжні практики. Серед основних пропозицій: **уточнення терміна “самопредставництво” в Кодексі адміністративного судочинства України** (щоб обмежити його застосування і запобігти зловживанням); **розмежування підстав та форм законного представництва** – законодавче визначення різних випадків, коли особа діє як представник за законом (наприклад, батьки малолітніх, опікуни недієздатних, керівники органів влади тощо); **закріплення особливостей представництва арбітражних керуючих** (законодавче визнання їх процесуального статусу у справах про банкрутство); **впровадження обов’язкової перевірки повноважень адвоката на стадії допуску до участі у справі** (йдеться про перевірку чинності адвокатського ордеру чи довіреності безпосередньо судом). Окрім змін до КАС України, у роботі рекомендовано внести поправки до профільного закону про адвокатуру – зокрема, запровадити **обов’язкове страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні**, що підвищить гарантії захисту інтересів клієнтів. Ця ідея є новаторською для нашої країни і впровадження такої норми підвищило б стандарт надання правничої допомоги. Також приділено увагу необхідності детально врегулювати статус адвоката як посередника у медіації, що актуально в контексті поширення альтернативних способів вирішення спорів.
- **Інноваційні аспекти дослідження.** Варто окремо відзначити, що дисертація не обмежилася традиційними питаннями, а й торкнулася сучасних викликів, з якими стикається інститут представництва. Здобувач дослідив можливості інтеграції **новітніх цифрових технологій у діяльність представників у суді**. Зокрема, розглянуто питання використання систем штучного інтелекту, спеціалізованих програм, сервісу *EyeWitness to Atrocities* та інших інноваційних інструментів в роботі адвокатів, особливо в умовах воєнного стану. Проаналізовано нормативний підхід Європейського Союзу до регулювання штучного інтелекту (згадано про недавній Регламент ЄС 2024/1689) та окреслено потенційні проблеми використання ШІ у юридичній практиці. На підставі цього автор запропонував підходи до безпечного і ефективного залучення

цифрових технологій у процес представництва – наприклад, рекомендації щодо доказового значення електронних доказів, отриманих із допомогою цифрових додатків. Ці аспекти показують прогресивність мислення здобувача і роблять його роботу сучасною та далекоглядною.

Отже, основні результати дисертаційної роботи чітко демонструють, що автор досягнув мети дослідження. Він глибоко розкрив сутність і значення інституту представництва, проаналізував національні та іноземні підходи, і – найголовніше – напрацював конкретні науково обґрунтовані рекомендації для вдосконалення законодавства та практики. Ці результати мають високий ступінь новизни та практичної корисності, що свідчить про наукову зрілість здобувача і вагомість виконаної ним роботи.

Слід окремо відзначити **високий рівень аналітичного мислення** здобувача. Святослав вміє виявляти причинно-наслідкові зв'язки, логічно вибудовувати аргументацію, робити обґрунтовані висновки. Це проявилось як у змісті його дисертації, де кожне положення підкріплене переконливими доказами, так і в процесі апробації результатів.. Крім того, Святослав успішно презентував результати своїх досліджень на низці науково-практичних конференцій, у тому числі міжнародних, що підтверджує його **здатність до наукової дискусії** та вміння донести свої ідеї до фахової аудиторії. Він відкритий до конструктивної критики, вміє враховувати слушні поради, водночас впевнено відстоює обґрунтованість своїх наукових позицій. Ці якості є надзвичайно важливими для молодого науковця і свідчать про його потенціал у подальшій науковій діяльності.

Дисертаційна робота **повністю відповідає вимогам**, установленим Міністерством освіти і науки України до кваліфікаційних наукових досліджень на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Перш за все, тема, зміст та спеціалізація роботи відповідають обраній спеціальності. Дисертація виконана саме зі спеціальності 081 «Право» (галузь знань 08 Право), у підгалузі адміністративного права і процесу, що чітко зазначено у вихідних даних роботи.

Структура, обсяг і оформлення роботи відповідають встановленим стандартам МОН. Дисертація викладена державною мовою (українською), має необхідні структурні елементи: анотації українською та англійською мовами, перелік умовних скорочень, вступ, три змістовні розділи (що поділяються на одинадцять підрозділів), висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

Окремо варто відзначити, що за своїм науковим рівнем, ступенем обґрунтованості результатів, новизною та значенням для науки і практики, дисертація Демченка С.В. **відповідає високим вимогам**, які пред'являються до

дисертаційних робіт. Вона є самостійною, оригінальною науковою працею, що має внутрішню єдність, містить науково обґрунтовані результати та нові наукові положення, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання – все це повністю узгоджується з критеріями присудження ступеня доктора філософії, визначеними МОН України.

Підсумовуючи вищевикладене, хочу наголосити: *дисертаційна робота Демченка Святослава Володимировича є завершеним науковим дослідженням, яке має вагомий теоретичний і практичний цінність, містить нові наукові результати та повністю відповідає вимогам, установленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.* З огляду на актуальність теми, значущість одержаних результатів, їх новизну та практичну корисність, а також на відповідність роботи усім формальним критеріям, **рекомендую допустити дисертаційну роботу Святослава Володимировича Демченка до фінального захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.** Вважаю, що представлена дисертація заслуговує на присудження здобувачеві наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Дякую за увагу!

ВИСНОВКИ ФАХІВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ:

доктор юрид. наук, проф. Соколенко О.Л.: Розглянута дисертаційна робота **«Інститут представництва в адміністративному судочинстві України та закордонних держав»**, виконана Демченком С.В., привертає увагу надзвичайною актуальністю теми. Тема представництва в адміністративному судочинстві є вкрай важливою в умовах сучасної реформи правової системи України. Актуальність дослідження зумовлена впровадженням конституційних змін 2016 року щодо правосуддя (так званої «адвокатської монополії»), які кардинально вплинули на інститут представництва. Процес становлення цього інституту ще не завершений, тож потреба в науковому аналізі є очевидною. До того ж автор враховує євроінтеграційні процеси та сучасні виклики (зокрема, цифровізацію та правові аспекти воєнного стану), що додатково підкреслює своєчасність і суспільну значущість обраної тематики.

Наукова новизна дисертації не викликає сумнівів. Робота є однією з перших комплексних доктринальних студій інституту процесуального представництва після впровадження адвокатської монополії, що саме по собі свідчить про новаторський характер дослідження. Автор сформулював низку концептуально нових положень і пропозицій. Зокрема, заслуговує на увагу переосмислення правового статусу адвокатури: у дисертації запропоновано розглядати адвокатуру як публічно-правове професійне об'єднання, діяльність якого спрямована на реальний захист прав громадян шляхом надання

кваліфікованої правничої допомоги. Важливим є й удосконалення класифікації процесуального представництва – дисертант запропонував новий підхід до поділу представництва за законом, виокремивши категорії суб'єктів (державні посадові особи, уповноважені за посадою; особи зі спеціальним статусом для представництва юридичних осіб; громадські організації споживачів тощо). Ці положення раніше в літературі висвітлювалися фрагментарно, отже їх поява свідчить про високий рівень наукової новизни. Крім того, автор звернувся до найсучасніших аспектів – проаналізовано можливість інтеграції новітніх цифрових інструментів (зокрема, штучного інтелекту, платформи **EyeWitness to Atrocities**) у діяльність представників в умовах воєнного стану. Така увага до сучасних технологій є сміливим і новаторським кроком, що значно розширює межі дослідження і підкреслює оригінальність наукового мислення здобувача.

Методологія дослідження вирізняється ґрунтовністю та відповідністю поставленим цілям. Дисертант застосував широкий спектр наукових методів: історико-правовий метод дозволив простежити генезу інституту представництва та еволюцію його форм у різні історичні періоди, порівняльно-правовий (компаративний) метод – зіставити українську модель процесуального представництва з досвідом зарубіжних держав (зокрема США, Великої Британії, Німеччини, Франції) та врахувати найкращі практики для України. Застосовано діалектичний метод для аналізу співвідношення ключових понять (представництво за законом і договором, адвокатура, штучний інтелект) – це надало дослідженню цілісності та логічної узгодженості. Теоретична база роботи включає широкий пласт джерел з різних галузей права (конституційного, адміністративного, цивільного, господарського тощо) та праць вітчизняних і зарубіжних науковців. Варто підкреслити, що джерельна база дисертації надзвичайно потужна: у списку використаних джерел – 165 найменувань, включно з актуальним українським законодавством, зарубіжними правовими актами, рішеннями Верховного Суду і Конституційного Суду України, практикою Європейського суду з прав людини, а також аналітичними даними авторитетних міжнародних організацій (ССВЕ, ІВА, ICJ). Ба більше, емпіричною основою стали результати опитування 100 респондентів-правників (викладачів, адвокатів, арбітражних керуючих), що свідчить про прагнення автора підкріпити теоретичні висновки практичними даними. Такий комплексний методологічний підхід забезпечив високий рівень достовірності та повноти отриманих результатів.

Практичне значення результатів дослідження є надзвичайно високим. Автор чітко окреслив, як саме запропоновані напрацювання можуть бути використані на практиці. Здобувач сформулював конкретні рекомендації для нормотворчості: результати роботи доцільно використати при вдосконаленні

Кодексу адміністративного судочинства України та профільних законів (про адвокатуру, про безоплатну правову допомогу тощо). Приміром, автор пропонує на законодавчому рівні уточнити поняття «самопредставництво» для юридичних осіб приватного сектору, розмежувати підстави та форми законного представництва, врегулювати особливості діяльності арбітражних керуючих як представників, а також запровадити обов'язкову перевірку адвокатського ордеру при підтвердженні повноважень у суді. Вважаю, що впровадження таких змін сприятиме усуненню прогалин у чинному законодавстві та підвищенню ефективності судового представництва. Крім того, результати дослідження корисні для правозастосовної практики: судді та адвокати знайдуть у роботі роз'яснення щодо меж повноважень представників, критерії допустимості дій осіб, які представляють себе самостійно, та підходи до оцінки електронних доказів. Не менш важливим є й потенціал використання матеріалів дисертації у навчальному процесі – розробки здобувача можуть збагатити курси з адміністративного процесу, адвокатської діяльності, порівняльного правосуддя. Отже, практична цінність роботи є багатогранною, і це свідчить про те, що дослідження має не лише теоретичне, а й прикладне значення.

Наукова і технічна якість виконання роботи заслуговує на найвищу оцінку. Дисертація добре структурована: містить логічно пов'язані розділи та підрозділи, висновки до кожного розділу й загальні висновки, що повністю відповідають поставленим завданням. Матеріал викладено чітко, академічною мовою, аргументація переконлива та підкріплена солідною доказовою базою. **Висновки і пропозиції автора є обґрунтованими, новими і корисними для науки і практики.** Підсумовуючи, хочу відзначити, що дана дисертаційна робота відповідає всім вимогам до кваліфікаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії. Результати дослідження становлять вагомий внесок у розвиток науки адміністративного права. Повністю підтримую позитивну оцінку роботи і вважаю, що дисертація Демченка С.В. заслуговує на рекомендацію до подальшого захисту.

доктор. юрид. наук, проф. Сачко О.В.:

Ознайомлення з дисертацією Демченка С.В. переконує, що ми маємо перед собою високоякісне та актуальне наукове дослідження. **Актуальність теми** не викликає жодних заперечень: інститут представництва в адміністративному судочинстві переживає суттєві трансформації у зв'язку з недавніми реформами судової системи. Після внесення змін до Конституції України 2016 року, які започаткували поступове впровадження адвокатської монополії, питання процесуального представництва набули нового звучання. Водночас у науковій літературі відчувався брак комплексних досліджень цієї проблематики

(попередні роботи мали фрагментарний характер). Дисертант успішно заповнив цю прогалину, обравши саме ту тему, що на часі для юридичної спільноти. Врахування зарубіжного досвіду та сучасних реалій (зокрема, умов воєнного стану і розвитку цифрових технологій) робить дослідження особливо актуальним і практично значущим.

Хочу особливо підкреслити **наукову новизну** отриманих результатів. Автором сформульовано низку оригінальних наукових положень, які раніше не були представлені в українській адміністративно-правовій науці настільки системно. Здобувач не лише проаналізував існуючі положення, а й запропонував власні інноваційні підходи. Наприклад, дисертація містить обґрунтовану пропозицію щодо законодавчого уточнення поняття **«самопредставництво»** для юридичних осіб, що дозволить усунути неоднозначності у правозастосуванні. Також новаторською є ідея закріпити на рівні закону обов'язкове страхування професійної відповідальності адвокатів – така ініціатива відповідає сучасним тенденціям підвищення стандартів адвокатської діяльності та забезпечення додаткових гарантій для клієнтів. Вражає і те, що автор приділив увагу тематиці штучного інтелекту: у роботі досліджено підходи Європейського Союзу до регулювання AI (згадано актуальний Regulation (EU) 2024/1689) та окреслено проблемні питання використання AI у юридичній практиці. **Таке поєднання традиційних питань представництва з найсучаснішими викликами (цифровізація, AI)** свідчить про високий рівень новизни та сміливість дослідницької думки. Дисертант фактично закладає підґрунтя для нового напрямку досліджень на перетині адміністративного процесуального права і цифрових технологій, що є значним науковим доробком.

Методологічна основа роботи є надійною та всеосяжною. Автор використав цілу низку методів наукового пізнання, кожен з яких доречно застосований. **Історичний метод** дав змогу простежити еволюцію інституту представництва від античності до сучасності, виявити історичні етапи та закономірності розвитку представництва за різних умов. **Порівняльно-правовий метод** дозволив дослідити зарубіжний досвід організації представництва: дисертація демонструє глибокий аналіз моделей професійного представництва у таких країнах, як США, Велика Британія, Німеччина, Франція. Це порівняння надало можливість визначити найкращі практики, які можуть бути імплементовані в Україні, і тим самим посилює практичну цінність роботи. Звертає на себе увагу і застосування емпіричних методів – автор не обмежився теорією, а провів опитування юристів-практиків, залучив статистичні дані європейських і міжнародних правничих організацій. Такий підхід забезпечує всебічність дослідження та підкріплює висновки реальними фактами. Загалом, методологія

дослідження є адекватною поставленим завданням, що гарантує достовірність і обґрунтованість отриманих результатів.

Хотів би відзначити й **практичну значущість** дисертації. Висновки та рекомендації, запропоновані здобувачем, мають прикладний характер і можуть бути безпосередньо використані у вдосконаленні законодавства та діяльності правозастосовних органів. Пропозиції щодо змін до Кодексу адміністративного судочинства, зокрема розмежування форм законного представництва чи спеціального регулювання статусу представників-арбітражних керуючих, є слухними й обґрунтованими. Їх реалізація сприятиме підвищенню ефективності судового захисту в адміністративних справах. Для практикуючих юристів результати роботи теж корисні: судді отримають чіткі орієнтири щодо допустимості дій представника чи самопредставника, адвокати – роз'яснення щодо меж своїх повноважень та нових обов'язків (таких як можливе страхування відповідальності), а органи адвокатського самоврядування – наукову базу для вдосконалення правил професійної етики та кваліфікаційного оцінювання адвокатів. Не можна не згадати і про значення роботи для освіти: матеріали дисертації можуть бути використані у навчальних курсах, при підготовці лекцій та посібників з адміністративного процесу та адвокатури. Отже, практична цінність дослідження є дуже високою.

Щодо **якості виконання наукової роботи**, то вона відповідає найвищим академічним стандартам. Текст дисертації викладений науково і логічно, всі аргументи підкріплені посиланнями на авторитетні джерела. Структура роботи продумана: три розділи і одинадцять підрозділів розкривають тему послідовно і повно, висновки чітко узгоджені зі змістом розділів. Мова роботи наукова, стиль викладу стриманий і точний. Автор демонструє глибоке розуміння досліджуваної проблематики, вміння працювати з джерелами та робити самостійні узагальнення. У підсумку хочу наголосити, що дисертація Демченка С.В. є *цінною науковою працею*, яка робить помітний внесок у розвиток адміністративно-правової науки та практики. **Повністю підтримую дане дослідження** і вважаю за доцільне рекомендувати його до подальшого захисту на здобуття наукового ступеня.

доктор юрид. наук, проф. Бережна К.В.:

Після детального ознайомлення з дисертаційним дослідженням хочу відзначити високий професійний рівень виконаної роботи та її значний науковий потенціал. **Актуальність дослідження Демченка С.В.** є безсумнівною. Автор обрав тему, що має першорядне значення для забезпечення ефективного правосуддя в Україні. Нині, коли триває реформування інституту правничої допомоги і поступово впроваджуються європейські стандарти у сфері

судочинства, комплексне вивчення представництва в адміністративному процесі було на часі. Додам, що значущості теми додають і сучасні обставини: потреба захисту прав громадян в умовах воєнного стану, розвиток електронного судочинства, поява нових правових інструментів – усе це вимагає переосмислення ролі та можливостей представника в суді. Таким чином, обрана тематика дослідження є надзвичайно важливою для науки і практики, і автор цілком обґрунтовано акцентував увагу саме на ній.

Характеризуючи **наукову новизну**, слід наголосити, що дисертант досяг вагомих оригінальних результатів. Робота вирізняється тим, що не обмежується узагальненням відомих положень – у ній запропоновано **нові рішення конкретних проблем** інституту представництва. Зокрема, вперше комплексно проаналізовано статус ліквідатора у справі про банкрутство як представника інтересів інших осіб: автор обґрунтував необхідність визнання ліквідатора суб'єктом, уповноваженим законом звертатися до суду в інтересах третьої сторони, і запропонував внести відповідні зміни до законодавства. Це надзвичайно цікаве та нове положення, яке може суттєво вплинути на практику банкрутних проваджень. Також дисертант поглиблено дослідив найновіші законодавчі ініціативи щодо статусу адвоката в адміністративному судочинстві та сформулював власні пропозиції, що робить внесок у розвиток законодавства про адвокатуру. Особливо хочеться відзначити, що автор включив до сфери аналізу новітні світові тенденції – питання використання штучного інтелекту. На час підготовки дослідження тема AI лише набуває розвитку в юридичній науці, тож включення її в дисертацію свідчить про прогресивність і новаторство мислення здобувача. В цілому, всі висновки, які позиціонуються як нові, є належно аргументованими і мають значення для подальшого розвитку науки.

Методологія та загальна якість дослідження також заслуговують на високу оцінку. Дисертант продемонстрував уміння вдало поєднувати різні методи для досягнення поставленої мети. Теоретичні положення обґрунтовувалися на основі аналізу великого масиву літератури та правових джерел, що забезпечує глибину та надійність висновків. Особливо імponує, що автор звернувся до зарубіжного законодавства і міжнародних стандартів, зіставивши їх із національною правовою базою – це свідчить про системне бачення проблеми. **Емпірична база роботи** є унікальною для досліджень такого плану: залучено дані опитування юристів, статистики профільних асоціацій, проаналізовано судову практику вищих судових інстанцій. Така всеосяжність підходу є показником високої наукової культури дослідника. Структурно дисертація побудована логічно і збалансовано: три розділи охоплюють історичні, теоретико-правові та прикладні аспекти теми, кожен розділ підсумовується

чіткими висновками. Список літератури вражає широтою – це говорить про те, що автор опрацював усі доступні йому джерела, включаючи найсвіжіші наукові праці та нормативні акти. Якість оформлення та академічний стиль викладу також на високому рівні, текст читабельний і зрозумілий, водночас відповідає вимогам наукової мови.

Вагомим достоїнством цієї роботи є її **практична спрямованість**. Дисертація не є суто теоретичним дослідженням – навпаки, автор завжди тримає у полі зору потреби практики. Рекомендації, висловлені у роботі, можуть знайти застосування у різних сферах. Так, для нормотворця пропонуються чіткі кроки щодо вдосконалення чинного законодавства про представництво (від уточнення термінології до впровадження нових інститутів, як-от страхування відповідальності представників). Для правозастосування – надаються орієнтири, як діяти у ситуаціях, не врегульованих прямо законом (наприклад, використання доказів, отриманих за допомогою цифрових технологій, чи визначення меж самопредставництва). Для освітньої та наукової діяльності – результати дисертації можуть стати базою для подальших досліджень у суміжних галузях (цивільне, господарське судочинство) та використовуватися у підготовці навчальних програм. Отже, практичне значення роботи підтверджує її цінність: **цей доробок приносить користь не лише теорії, а й реальній юридичній діяльності**.

На завершення свого виступу хочу підсумувати, що дисертаційна робота Демченка С.В. виконана на високому науковому рівні, всі поставлені завдання реалізовані повною мірою. **Якість дослідження, його актуальність, новизна та практична значущість дозволяють стверджувати, що автор гідний присудження наукового ступеня доктора філософії**. Повністю підтримую дану роботу та впевнено оцінюю її позитивно.

В ОБГОВОРЕННІ ДИСЕРТАЦІЇ ДЕМЧЕНКА С.В. ВЗЯЛИ УЧАСТЬ:

канд. юрид. наук, проф. І. Г. Алексєєнко:

Хочу приєднатися до схвальних відгуків щодо представленої дисертації. **Тема дослідження є надзвичайно актуальною**, зважаючи на сучасні виклики в системі правосуддя України. Автору вдалося охопити питання представництва в адміністративному судочинстві дуже комплексно – від історичних витоків до порівняльного аналізу зарубіжного досвіду. Особливо імponує, що в роботі приділено увагу досвіду таких країн, як США, Велика Британія, Німеччина, Франція: це дозволило побачити українську проблематику у ширшому контексті і запозичити найкращі практики. **Наукова новизна** дослідження простежується в кожному розділі – дисертант пропонує

конкретні нові ідеї, як-от удосконалення законодавства щодо самопредставництва чи нове бачення ролі адвокатури. Важливо й те, що робота має реальне практичне спрямування. Озвучені автором рекомендації здатні поліпшити діюче законодавство та практику його застосування. Методологія і доказова база теж на високому рівні: помітно, що автор проаналізував великий масив джерел, використав різні методи, зокрема порівняння і опитування. **Якість викладу і аргументації чудова**, читати дисертацію легко завдяки чіткості структури. Загалом, вважаю цю наукову працю дуже вдалою і підтримую її позитивну оцінку.

д-р юридичних наук, проф. Марченко О.В.: Дисертація Демченка С.В. справляє надзвичайно позитивне враження як ґрунтовне дослідження з актуальної проблематики. Хочу відзначити, що автор обрав саме ту тему, яка сьогодні хвилює практиків і науковців: **інститут представництва в умовах реформування судочинства** дійсно потребував такого всебічного аналізу. Робота вирізняється **оригінальністю підходів** – здобувач не тільки систематизував відомі положення, а й зробив власні висновки та пропозиції. Наприклад, ідея про необхідність обов'язкового страхування відповідальності адвокатів або ж детальна регламентація статусу адвоката в медіації є новими і своєчасними для нашої юриспруденції. Важливо, що ці пропозиції не відірвані від життя, а навпаки – продиктовані потребами практики та узгоджені з європейськими стандартами. **Методологія дослідження** заслуговує похвали: автор використав історичний аналіз, щоб показати розвиток представництва, звернувся до міжнародного досвіду, залучив емпіричні дані. Це робить висновки максимально достовірними. Як людина, близька до практичної юриспруденції, особливо ціную **практичну значущість** результатів: впровадження рекомендацій дисертанта сприятиме більш чіткому правовому регулюванню діяльності представників у суді, підвищенню рівня правової допомоги громадянам. **Якість виконання роботи** також на висоті – текст добре структурований, мова академічна, всі твердження аргументовані. Тож повністю підтримую цю дисертацію і бажаю автору успішного захисту.

канд. юрид. наук, доц.Мудриєвська Л.М.:

Дозвольте висловити свої враження від дисертації. Насамперед, хочу підкреслити її **надзвичайну актуальність** – проблеми представництва в адміністративному судочинстві, які підняв автор, дійсно стоять гостро, особливо у зв'язку зі змінами в законодавстві про адвокатуру та впровадженням електронного судочинства. Дуже сподобалося, що дисертант не обмежився теорією, а заглибився і в практичні аспекти. Наприклад, у роботі

проаналізовано судову практику та реальні ситуації, з якими стикаються представники сторін. **Наукова новизна** відчувається у кожному розділі: досить новаторським є розгляд впливу штучного інтелекту на діяльність адвоката та перспективи його регулювання – такі питання ще мало хто висвітлював. Автор сміливо піднімає тему цифрових доказів і навіть згадує про застосунок **EyeWitness to Atrocities** як інструмент фіксації воєнних злочинів – це свідчить, що дослідження перебуває на передовому краї науки і практики. **Методологія** дослідження переконлива: різноманітні методи, включаючи порівняльний та соціологічний (опитування), застосовані цілком доречно і дали можливість комплексно розглянути проблему. Результати роботи мають безперечну **практичну цінність** – упевнений, що висновки щодо меж повноважень представників чи щодо вдосконалення законодавства знайдуть відгук у законотворців та практиків. Що стосується **якості виконання**, текст дисертації справляє враження дуже професійного: грамотно написано, логічно вибудовано, із дотриманням наукового стилю. Підсумовуючи, повністю підтримую цю дисертацію, вважаю її змістовною та корисною роботою, що заслуговує найвищої оцінки.

д-р. юрид. наук, проф. Кобрусєва Є.А.:

Я також хочу висловити підтримку дисертантові і позитивно оцінити представлену наукову працю. **Дисертація справляє дуже цілісне враження**: в ній гармонійно поєднано теоретичний аналіз, порівняння різних правових систем та практичні рекомендації. Тема представництва в адміністративному судочинстві розкрита всебічно, з урахуванням історичного розвитку та сучасних тенденцій. Відзначу, що автор не оминув увагою жодного важливого аспекту – від правового статусу різних видів представників до етичних стандартів їх діяльності в цифровому середовищі. **Новизна роботи** є безсумнівною: багато ідей, викладених у дисертації, є новими для нашої юридичної науки (наприклад, класифікація видів законного представництва чи пропозиції щодо інтеграції найкращих зарубіжних практик в українське законодавство). Дуже цінно, що всі ці нові положення добре аргументовані і підкріплені аналізом реальних даних. Хочу підкреслити і значний **практичний ефект** роботи – виконане дослідження не залишиться лише на папері, адже його висновки можуть бути реалізовані у вигляді змін до нормативних актів та поліпшення роботи адвокатури й судів. **Якість дисертації** на високому рівні: структурно робота чітка і послідовна, мова коректна і наукова, стиль викладу переконливий. Видно, що автор доклав великих зусиль до опрацювання матеріалу і досягнув поставленої мети. На завершення хотів би щиро привітати здобувача з успішним проведенням цього

дослідження. Ця дисертація є вагомим внеском у юридичну науку і практику, тож я повністю підтримую її та бажаю автору подальших успіхів.

Головуюча, д-р юридичних наук, проф. Корнякова Т.В., завідувачка кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара:

Чи є ще бажаючі виступити? Якщо бажаючих немає, то давайте перейдемо до обговорення висновку.

ВИСНОВОК

Актуальність теми дисертації.

Адміністративний процес, як і законодавство в цілому, постійно знаходиться в процесі реформування, що в свою чергу створює відповідні колізії та прогалини, які не були прораховані своєчасно (до внесення відповідних змін), зокрема, це стосується інституту представництва, який в умовах повномасштабної війни, зустрічається із додатковими викликами, такими як обмеження доступу людини до правової допомоги, ускладнена комунікація із клієнтом тощо.

За таких умов представництво забезпечує додаткові можливості для реалізації учасниками правовідносин своїх прав і обов'язків, їх захисту, особливо, якщо такими учасниками виступають юридичні особи. Сучасний розвиток правовідносин вже не допускає повноцінне функціонування юридичних осіб без професіонального представництва.

Так, з однієї сторони, з моменту набрання чинності Закону України від 02 червня 2016 року «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» в Україні введена так звана «адвокатська монополія», яка докорінним чином змінила юридичний ринок, а з іншої сторони наша держава вимушена перебувати в складних умовах воєнного стану, несприятливих для розвитку громадянського суспільства.

Вважаємо, що інститут процесуального представництва як вид правничої допомоги може слугувати «лакмусовим папірцем» незалежної судової системи, оскільки виступає гарантом здійснення правосуддя та відіграє визначальну роль у забезпеченні належних умов проживання людини у суспільстві. Доступність та якість забезпечення осіб правничою допомогою є визначальною рисою доступності правосуддя у правовій державі.

За таких обставин виникла необхідність у проведенні комплексного доктринального дослідження процесуального представництва у адміністративному судочинстві.

В основу дослідження покладено наукові здобутки таких науковців як В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, О.М. Величко, Т.Б. Вільчик, І. П. Голосніченко, Т. О. Гуржій, М.В. Джафарова, С. В. Ківалов, І. Б. Коліушко, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіда, Є. В. Курінний, В. К.

Матвійчук, Р. С. Мельник, В. Г. Перепелюк, О. П. Рябченко, О.Д. Святоцький, А. О. Селіванов, М.І. Смоковича, Л.В. Тацій, Г. П. Тимченко, Т.А. Остапенко та інших.

Наявні в літературі дослідження інституту представництва через міжгалузевий характер інституту, відносно нетривалий період дії «адвокатської монополії», мають фрагментарний та епізодичний характер, оскільки вони здійснювалися в рамках наукових робіт, які мали інший предмет та інші завдання. Окреслена тема також актуалізується тим, що процес формування адвокатської монополії, на нашу думку, не завершено.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 366-р, Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджені Указом Президента України від 30 вересня 2020 р. № 722/2019, Концепції Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2024 р. № 320-р.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є вирішення наукового завдання щодо розробки теоретичних, правових та праксеологічних засад процесуального представництва в адміністративному судочинстві України з урахуванням досвіду провідних закордонних держав.

Досягнення поставленої мети зумовило постановку та вирішення таких завдань:

- проведення системного аналізу історичних етапів становлення та розвитку інституту представництва в Україні та світі;
- внесення пропозиції щодо формулювання дефініції, ознак представництва, його поділу на види;
- здійснення аналітичного огляду законодавчого закріплення та стану наукового дослідження інституту представництва в Україні та іноземних державах;
- дослідження впливу на ринок юридичних послуг України та з'ясування проблемних питань впровадження монополії адвокатів на судове представництво,
- з'ясувати стан нормативного регулювання застосування інформаційних технологій, в тому числі штучного інтелекту, у діяльності адвокатів, які здійснюють процесуальне представництво на професійній основі.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають із забезпечення реалізації процесуального представництва в адміністративному судочинстві України.

Предметом дослідження є процесуальне представництво в адміністративному судочинстві України.

Методи дослідження обрано з урахуванням поставлених у роботі мети і завдань, специфіки об'єкта і предмета дослідження.

Досліджуючи генезу інституту представництва у світі та особливостей його розвитку на теренах України, в розрізі історичного аналізу правових досягнень різних віків, було застосовано *історико-правовий метод*.

Для вивчення співвідношення понять, що характеризують процесуальне представництво (за законом та договором), адвокатуру, штучного інтелекту – використано *діалектичний метод*.

При означенні напрямів до подальшого реформування чинного вітчизняного законодавства використано *компаративний (синхронічний) метод* наукового дослідження, за допомоги якого враховувався досвід правових систем різних держав (більшою мірою країн Європейського Союзу).

Теоретичною основою дисертації, враховуючи багатогранність її теми, стали праці вітчизняних і зарубіжних науковців у сфері судового процесу України, адвокатури, а також у галузі теорії держави і права, конституційного, кримінального, господарського, адміністративного процесуального права та інших галузей в аспекті теми дисертаційного дослідження.

Нормативну базу дослідження становлять законодавство України, в тому числі, але не виключно Конституція України, Кодекс адміністративного судочинства України, інші законодавчі акти України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, зарубіжне законодавство.

Емпіричною основою дослідження є: аналітичні узагальнення та статистичні дані Ради адвокатських асоціацій та правових товариств Європи (ССВЕ); Міжнародної асоціації юристів (ІВА); Міжнародної комісії юристів (ІСІ); НААУ, а також результати опитування 100 респондентів, які мають юридичну освіту, в тому числі викладачів навчальних закладів, адвокатів, арбітражних керуючих. Дисертантом також використовувалися й офіційно опубліковані матеріали судової практики, зокрема Верховного Суду, рішення, висновки та ухвали Конституційного Суду України, а також практика Європейського Суду з прав людини.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що воно є одним із перших після запровадження «адвокатської монополії» комплексних доктринальних досліджень інституту процесуального представництва в адміністративному судочинстві України. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, нових у концептуальному плані й актуальних для юридичної науки та практики, а саме:

1. За допомоги історичного методу досліджено динаміку розвитку інституту представництва, виокремлено ключові чинники, які спричинили розвиток представництва за законом та договором;
2. Запропоновано розглядати адвокатуру як публічно-правове професійне об'єднання юристів, діяльність якого спрямована на забезпечення здійснення реального та повноцінного захисту прав і законних інтересів осіб шляхом надання кваліфікованої правничої допомоги;
3. Удосконалено класифікацію процесуального представництва, запропонувавши поділ представників за законом на:
 - Державні посадові особи, уповноважені на здійснення представництва за посадою

- особи, які здійснюють представництво юридичних осіб у зв'язку із отриманням спеціального статусу
 - Громадські організації споживачів (об'єднань споживачів);
4. Сформульовано підхід до визнання ліквідатора юридичної особи банкрута саме як особи, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, що потребує відповідного відображення в чинному законодавстві.
 5. Запропоновано законодавчо уточнити поняття «самопредставництво» для юридичних осіб приватного сектору, обмеживши його сферу застосування;
 6. Поглиблено аналіз законодавчих ініціатив, спрямованих на удосконалення статусу адвоката в адміністративному судочинстві;
 7. Проведено системний аналіз зарубіжного досвіду (США, Велика Британія, Німеччина, Франція) побудови інституту професійного представництва з метою адаптації найкращих практик до правової системи України.
 8. Обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні та детальної регламентації правового статусу адвоката у медіації;
 9. Здійснено теоретичне обґрунтування можливості інтеграції новітніх цифрових інструментів (AI, EyeWitness to Atrocities) у діяльність представників, зокрема адвокатів, в умовах воєнного стану;
 10. Досліджено нормативний підхід Європейського Союзу до регулювання штучного інтелекту (Regulation (EU) 2024/1689) та окреслено проблемні питання використання штучного інтелекту у юридичній практиці, запропоновано підхід до його використання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що їх можна використати у:

У нормотворчій діяльності — під час розробки та внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закону України «Про безоплатну правову допомогу» щодо:

- уточнення терміна «самопредставництво»;
- розмежування підстав та форм законного представництва;
- закріплення особливостей представництва арбітражних керуючих;
- запровадження обов'язкового елементу перевірки адвокатського ордера на етапі підтвердження повноважень.

У правозастосовній практиці — для суддів, адвокатів, прокурорів, представників сторін під час:

- тлумачення меж повноважень представника;
- визнання допустимості або неприпустимості дій самопредставника;
- оцінки доказів, зібраних із застосуванням цифрових технологій.

У професійній підготовці юристів — як навчальний матеріал для викладання курсів з адміністративного процесу, адвокатської діяльності, порівняльного судочинства.

У діяльності органів адвокатського самоврядування — для вдосконалення порядку кваліфікаційного оцінювання адвокатів, запровадження сучасних етичних стандартів представництва в цифровому середовищі.

У подальших наукових дослідженнях — як теоретична і методологічна база для дослідження інституту представництва у сфері господарського, цивільного та адміністративного процесів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем самостійно і є особистим дослідженням, а отримані результати містять наукову новизну. При виконанні роботи використовувались наукові праці, посібники, посилання на які зазначено за текстом.

Апробація матеріалів дисертації. Основні наукові положення та висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на кафедрі адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, а також у наукових публікаціях у вітчизняних та іноземних фахових юридичних виданнях за авторства дисертанта.

Основні теоретичні положення й результати дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, в тому числі на: XIII Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених, Щорічному Всеукраїнському науково-практичному юридичному форумі (Дніпро, 18 травня 2023 р.), Щорічній Всеукраїнській науково-практичній конференції (м. Дніпро 23 листопада 2023 р.) на тему: «Забезпечення принципів поваги, захисту та реалізації прав дитини у цифровому середовищі».

Публікації. Положення дисертації відображено в 14 наукових публікаціях, із них три – у виданнях, які входять до переліку наукових фахових видань України, дві у зарубіжних фахових виданнях (Чеська Республіка, Федеративна Республіка Німеччина), дев'ять – у тезах доповідей на науково-практичних заходах.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

- Демченко С.В. Особливості самопредставництва юридичної особи-банкрута в суді. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 11. С. 337–339. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/81> (дата звернення: 05.05.2025)

- Демченко С.В. Інформаційні технології у професійній діяльності адвоката в умовах сучасної України. Law. State. Technology. 2023. № 4. С. 37–42. DOI: <https://doi.org/10.32782/LST/2023-4-6> (дата звернення: 05.05.2025).
- Демченко С.В. Процесуальні преклюзії та їх значення в адміністративному судочинстві. Juris Europensis Scientia. 2023. № 6. С. 91–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2023.17> (дата звернення: 05.05.2025).

Статті у наукових іноземних виданнях:

- Демченко С.В. Legal Nature of Advocate's Legal Liability in the Light of the Advocate's Monopoly. RECHT DER OSTEUROPÄISCHEN STAATEN (Germany). 2024. № 04/24. С. 12–18. URL: <https://www.uni-goettingen.de/de/document/download/451e70c3e2b96f5de664af6b60be47db.pdf/reos.uni-goettingen.de%20%E2%84%964,2024.pdf> (дата звернення: 05.05.2025).
- Демченко С. В. Роль адвоката у позасудовому вирішенні спорів: медіація як альтернативний інструмент захисту інтересів // Academia Polonica. – 2024. – № 1. – С. 23–30. – URL: <http://pnar.ap.edu.pl/index.php/pnar/article/view/75> (дата звернення: 08.05.2025).

Тези, опубліковані за матеріалами наукових конференцій:

- Демченко С. Проблематика підтвердження статусу представника в сучасних реаліях судової системи. Proceedings of the 2nd international scientific and practical conference : Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Харків, 5–7 верес. 2021 р. 2021. С. 595–600. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-topical-issues-of-modern-science-society-and-education-5-7-sentyabrya-2021-goda-harkov-ukraina-arhiv/>. (дата звернення: 19.01.2024).

- Демченко С. Реалізація професійного права адвоката на одержання висновку експерта із питань, що потребують спеціальних знань: проблеми теорії та практики. Innovations and prospects of world science. Proceedings of the 14th International scientific and practical conference : Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Ванкувер, 14–16 верес. 2022 р. 2022. С. 327–331. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/09/INNOVATIONS-AND-PROSPECTS-OF-WORLD-SCIENCE-14-16.09.22.pdf> (дата звернення: 19.01.2024).
- Демченко С. Сучасні реалії «адвокатської монополії» в системі адміністративного судочинства України. Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права : Матеріали XIII Міжнар. науково-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчен., м. Дніпро, 8–9 жовт. 2021 р. Дніпро, 2021.с. 90-91
- Демченко С. Міжнародно-правові стандарти адвокатської діяльності. Modern science: innovations and prospects. Proceedings of the 13th International scientific and practical conference : Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Стокгольм, 18–20 верес. 2022 р. 2022. С. 316–319. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/09/MODERN-SCIENCE-INNOVATIONS-AND-PROSPECTS-18-20.09.22.pdf> (дата звернення: 19.01.2024).
- Демченко С. Інновації в освіті як запорука підвищення рівня професійної підготовки адвоката. Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права : Матеріали XVI міжнар. науково-практ. конф., м. Дніпро, 7–8 жовт. 2022 р. 2022. С. 72-73
https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/2023/materiali%20konf/new_NACIONALNA%20PARADIGMA.pdf
- Демченко С. Інформаційні технології як обов'язковий інструмент у професійній діяльності адвоката в умовах воєнного стану. Національна парадигма правового розвитку сучасної України : Зб. тез Всеукр. науково-практ. юрид. форуму, м. Дніпро, 18 трав. 2023 р. 2023. С. 65–70.

- Демченко С. Засади та пріоритети Української державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки. Національна парадигма правового розвитку сучасної України : 36. тез Всеукр. науково-практ. юрид. форуму, м. Дніпро, 18 трав. 2023 р. 2023. С. 71–74.
https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/2023/materiali%20konf/new_NACIONALN_A%20PARADIGMA.pdf
- Демченко С. Дослідження законодавчих змін до статті 59 Кодексу адміністративного судочинства України в частині визначення переліку документів, що підтверджують повноваження представників. European scientific congress. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference : Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Мадрид, 4–6 верес. 2023 р. Madrid, Spain., 2023. С. 231–234. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/EUROPEAN-SCIENTIFIC-CONGRESS-4-6.09.23.pdf> (дата звернення: 19.01.2024).
- Демченко С. Впровадження електронного кабінету в єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі. Забезпечення принципів поваги, захисту та реалізації прав дитини у цифровому середовищі : Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Дніпро, 23 листоп. 2023 р. 2023. С. 179–181.
https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/2023/materiali%20konf/new_Zbirnyk_Konf_Zahyst%20prav_dytny_v_cifrovomu_sviti.pdf

На підставі заслуховування та обговорення доповіді Демченка С.В. про основні положення дисертаційної роботи, питань та відповідей на них УХВАЛИЛИ:

1. Підготовлена аспірантом кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара дисертація Демченка Святослава Володимировича є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання у галузі адміністративного права. Дисертація, у цілому, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів № 44 від 12.01.2022р. (в редакції 01.01.2024р.)

та може бути винесена на розгляд Вченої ради Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара для розгляду питання про утворення спеціалізованої вченої ради для разового публічного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право.

2. Рекомендувати дисертаційну роботу Демченка Святослава Володимировича на тему: «Інститут представництва в адміністративному судочинстві України та закордонних держав» до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право.

3. Клопотати перед Вченою радою університету розглянути питання про створення спеціалізованої вченої ради для проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право Демченка Святослава Володимировича у такому складі:

ВІДОМОСТІ

про членів спеціалізованої вченої ради для разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право аспіранта Демченка Святослава Володимировича «Інститут представництва в адміністративному судочинстві України та закордонних держав» у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України

№ з/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Місце основної роботи, підпорядкування, посада	Науковий ступінь, шифр, назва спеціальності, за якою захищена дисертація, рік присудження	Вчене звання (за спеціальністю, кафедрою), рік присвоєння	Наукові публікації, опубліковані за останні п'ять років, за науковим напрямом, за яким підготовлено дисертацію здобувача
1	2	3	4	5	6
1.	Соколенко Ольга Леонідівна (голова)	Декан юридичного факультету, професор кафедри адміністративного і кримінального права, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	Доктор юридичних наук, 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», 2013 р.	Професор кафедри адміністративного і кримінального права, 2014 р.	1. Соколенко О.П. Деякі правові аспекти удосконалення адміністративного судочинства в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2022. № 6. С. 163-168. DOI : https://doi.org/10.32444/2618-1258.2022.6.28 http://nvppp.in.ua/vip/2022/6/28.pdf (фахове видання категорії «Б»). 2. Соколенко О.П. Особливості тлумачення принципу справедливості в адміністративному судочинстві. Держава та регіони. Серія: Право. 2023. № 2. С. 153-158. DOI

					https://doi.org/10.32840/1813-338X-2023.2.27 http://law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2023/27.pdf (фахове видання категорії «Б»). 3. Соколенко О.Л. Правове регулювання права на справедливе судочинство в кодексі адміністративного судочинства України та європейському суду з прав людини. <i>Юридичний вісник</i>. 2023. № 1. С. 482-485. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/120 URL.: http://lsej.org.ua/5_2023/5_2023.pdf (фахове видання категорії «Б»)
2.	Максіменцев Максим Геннадійович (опонент)	Професор кафедри кримінального права та процесу, Державний податковий університет	Доктор юридичних наук, 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. 2019 р.		1. Максіменцев М.Г. Процедурні і адміністративно-правові аспекти заходів реструктуризації і відновлення підприємств у стані неплатоспроможності, вбачаючи інтеграцію в законодавство України практик ЄС щодо регулювання банкрутства. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 6. 2024, с. 118-124, 20.pdf, DOI: https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-6-18 (фахове видання категорії «Б») 2. Максіменцев М.Г. ВИКЛИКИ ГАРМОНІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО – ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ І ПОПЕРЕДЖЕННЯ БАНКРУТСТВА І ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ В ЄС: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 5. 2024. С. 146-151, 24.pdf DOI:

					https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-5-22 (фахове видання категорії «Б») 3. Nadiia Maksimentseva, Maksym Maksimentsev, Nadiya Ilchyshyn. EXERCISE OF JUDICIAL POWER IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS THROUGH COMPLIANCE WITH THE PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE PROCEDURE LAW OF UKRAINE. Journal of Law and Political Science , 2022, Vol 34. (PDF) EXERCISE OF JUDICIAL POWER IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS THROUGH COMPLIANCE WITH THE PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE PROCEDURE LAW OF UKRAINE (Web of Science) 4. Vira Halunko, Nadiia Maksimentseva, Oleksandr Poltoratskyi, Maksym Maksimentsev, Iryna Tsareva. Administrative, financial, criminal-legal and theoretical-methodological aspects of regulating social relations in government bodies. Cuestiones Politicas 2023, Vol. 41, URL: Vista de Administrative, financial, criminal-legal and theoretical-methodological aspects of regulating social relations in government bodies (Web of Science) 5. Максименцев М. Г., Максименцева Н. О. Проблеми застосування цивільно-правової відповідальності до адвоката як суб'єкта первинного фінансового моніторингу в Україні. Прикарпатський юридичний вісник № 4 (39), 2021 DOI: https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i4(39).907 (фахове видання категорії «Б»)
--	--	--	--	--	---

3.	Приймаченко Дмитро Володимирович (опонент)	Проректор з наукової роботи, Університет митної справи та фінансів,	доктор юридичних наук, 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, 2008 рік	професор кафедри адміністративного та митного права, 2011 рік	1. Приймаченко Д.В. Генеза механізму правового регулювання утворення та діяльності органів адвокатського самоврядування в Україні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2025. № 15. https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-15-01-01 URL: https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2025-15-01-01 (фахове видання категорії «Б») 2. Новицький А.М., Новицька Н.Б., Приймаченко Д.В. Особливості примусового виконання судових рішень в період воєнного стану в Україні. <i>Правова позиція</i>. 2022. № 4. С. 120-124. DOI https://doi.org/10.32782/2521-6473.2022-4.22 URL: http://www.legalposition.umsf.in.ua/archive/2022/4/22.pdf (фахове видання категорії «Б») 3. Приймаченко, Д. В., Легеза, Є. О. Зарубіжний досвід суб'єктів владних повноважень щодо примирення сторін у адміністративному судочинстві. <i>Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування</i>. 2022. № 3. https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-3-01-06 https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2022-3-01-06 (фахове видання категорії «Б») 4. Приймаченко Д.В., Макушев П.В., Лютіков П.С., Загальна
----	--	---	---	---	--

					дисциплінарна відповідальність в галузі трудових відносин: особливості адміністративно-правового регулювання. <i>Право і суспільство</i>. 2023. № 1. С. 129-135. DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.19 URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/1_2023/19.pdf (фахове видання категорії «Б») 5. Pryimachenko D., Liutikov P., Shevchenko M. Judicial review of the exercise of discretionary powers: case-law of European court of human rights and experience from Ukraine. <i>Journal of law and political sciences</i>. 2021. Volume: 26. Issue: 1. P. 400-425. https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000658358100015 (Indexed in the following international databases: Emerging Sources Citation Index (ESCI) by Web of Science)
4.	Сачко Олександр Васильович (рецензент)	Професор кафедри адміністративного і кримінального права, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	доктор юридичних наук 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, 2019 р.	професор кафедри адміністративного і кримінального права, 2023 р.	1. Сачко О.В. Вплив воєнного стану на адміністративно-правове регулювання правопорушень та подій при забезпеченні публічної безпеки та порядку органами поліції. <i>Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки</i>. 2023. № 5(68) С.52-57 https://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/view/2971/3420 DOI https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.5.9 (фахове видання категорії «Б») 2. Сачко О.В. Регулювання правової діяльності поліції

					щодо вжиття заходів у справах про адміністративні правопорушення для забезпечення громадської безпеки та порядку. <i>Науковий вісник публічного та приватного права</i>. 2023. № 6. – С.137-142 http://nvppp.in.ua/vip/2023/6/25.pdf DOI: https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.6.23 (фахове видання категорії «Б») 3. Сачко О.В., Тertiшник В.М. Верховенство права в діяльності слідчого. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2024. № 1., С. 299-305 55.pdf https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-1-53 (фахове видання категорії «Б») 4. Сачко О.В. Забезпечення публічної безпеки органами Національної поліції та органами Служби безпеки України під час воєнного стану. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 6, С.128-132 – http://apnl.dnu.in.ua/6_2023/23.pdf DOI: https://doi.org/10.32782/2408-9257-2023-6-21 (фахове видання категорії «Б»)
5.	Бережна Катерина Вікторівна (рецензент)	Завідувач кафедри європейського та міжнародного права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара	Доктор юридичних наук 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, 2017 р.	Професор кафедри європейського та міжнародного права, 2021 р.	1. Бережна К.В. Механізми захисту прав кредиторів у процесі банкрутства підприємств в Україні: адміністративно-правовий підхід. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки», 2024, № 4. С 23-28. <u>Перегляд МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ КРЕДИТОРІВ У ПРОЦЕСІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ПІДХІД</u> DOI: https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2024-4-4 2. Бережна К.В. Вплив адміністративно-правового регулювання на процедуру санації неплатоспроможних підприємств. Журнал

					Галицькі студії: Юридичні науки», 2024, №6, с. 32-36 Перегляд ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПРОЦЕДУРУ САНАЦІЇ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ ПІДПРИЄМСТВ DOI: https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2024-6-5 3. Бережна К.В. Адміністративно-правове регулювання у запобіганні банкрутства підприємств в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2024, № 3. С. 76-79 14.pdf DOI: https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-3-12 4. Бережна К.В. Порівняльна характеристика моделі адміністративно-правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування: Україна та Федеративна республіка Німеччина. Juris Europensis Scientia. - Вип. 6. - 2022. - С. 95-97. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/6_2022/18.pdf https://doi.org/10.32782/chern.v6.2022.18 (фахове видання, категорія Б). 5. Бережна К.В. Вибори до Європейського Парламенту Європейського Союзу: нормативно-правове регулювання та вплив та процедури виборів у країнах-членах ЄС. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». 2025. Випуск 88. С. 16-20. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.4.2 (фахове видання, категорія Б)
--	--	--	--	--	--

Результати відкритого голосування:

«За» – 16 осіб.

«Проти» – немає.

«Утрималися» – немає.

Рішення прийнято одноголосно.

**Голова
міжкафедрального семінару**

Секретар

Тетяна КОРНЯКОВА

Олена ГРАБИЛЬНІКОВА